

MORGENBLADET

Å lage det som er vanvittig vakkert

Del denne artikkelen:

| [Mer](#)

Av Toril Moi

Humanioras bidrag: Kanskje vi trenger nye, mer radikale regnskapsformer for å få frem verdien av humanioras bidrag til samfunnet? skriver Toril Moi. Her: Albrecht Dürers kobberstikk av Erasmus av Rotterdam (1526). Erasmus, 1500-tallets fremste humanist, var en stor beundrer av Dürer.

Det er ingen tvil om at kunsthøgskoler og humanistiske fag for tiden har et PR-problem. I begynnelsen av november sa Mitt Romney, som kan bli republikanernes presidentkandidat ved valget neste år, at når han blir president, vil han avskaffe National Endowment for the Arts (NEA) og National Endowment for the Humanities (NEH): «Dette er flotte ting,» sa han, «men jeg er ikke villig til å låne en milliard dollar for å betale for noe vi ikke absolutt trenger.»

For Romney går skillet mellom nytte og unytte, mellom det vi absolutt trenger, og det vi ikke trenger. Legg merke til at Romney ikke sier at kunst og humanistisk forskning er verdiløs. Han gjør det bare klart at slike aktiviteter er en form for samfunnsmessig luksus, noe som privatpersoner som har tid og råd til det gjerne kan bruke penger på, men som samfunnet som sådant ikke kan prioritere. Å bruke penger på kunst, kultur og humaniora blir dermed omtrent det samme som å kjøpe pelskåper

eller luksusvillaer på Rivieraen.

Jeg går ut fra at Romney er mer ekstrem enn de fleste norske politikere. Men logikken er ikke ukjent i Norge. Verdien av humaniora er rett og slett ikke synlig nok verken for kolleger på andre fakulteter, studenter som bekymrer seg for om de kan få jobb om de studerer litteraturvitenskap eller filosofi, eller for folk i næringslivet som tror at uansett hva bedriften driver med, er folk som har studert bedriftsøkonomi nødvendigvis mer velegnet til å jobbe for dem enn folk som har studert kunsthistorie. Humanister når heller ikke alltid frem i konkurransen om forskningsmidler, i alle fall ikke når forventningen er at et humanistisk prosjekt skal legges frem i overensstemmelse med en mal som egentlig bygger på naturvitenskapenes metoder.

Forskningsrådets nasjonale strategi for humanistisk forskning fra 2008 vil at humaniora skal bli mer synlige og mer samfunnsmessig relevante.

Forskningsrådet tror at dette best kan skje ved å «integrere humanistiske perspektiver i sosial og teknologisk innovasjon.» Slik integrering vil gjøre at «samfunnet kan få nytte av den humanistiske forskningen». Humanister må derfor «delta på nye arenaer», inngå i nye nettverk, og slik sørge for «anvendelse av humanistisk forskning og synliggjøring av humanioras samfunnsrelevans.

Jeg har sagt før at jeg synes dette språket er sjelløst. Dessuten forklarer det ikke hva humanister faktisk oppfordres til å gjøre. Hvordan kan en humanist som forsker på Bachs kantater sørge for at «samfunnet får nytte av» forskningen hennes? I slike byråkratiske formuleringer mangler det noe vesentlig, nemlig medieringen – de konkrete mellomleddene som må opprettes og utvikles – mellom forskning på den ene siden og næringslivet og offentligheten på den andre. Dessuten er det litt naivt å be humanistiske forskere om å synliggjøre seg selv, uten hjelp fra noe hold, for det er å be dem om å opptre som amatører i dagens medielandskap der den minste politiker og tv-stjerne omgir seg med medierådgivere og PR-spesialister.

Før jeg fortsetter må jeg understreke at det jeg skal si om hvordan vi kan gjøre humanistisk forskning mer synlig forutsetter at vi er enige om en ting, nemlig at grunnforskning, enten vi snakker om astrofysikk eller litteraturvitenskap, nesten aldri er nyttig. Likevel er det grunnforskningen som kommer frem til de epokegjørende oppdagelsene og legger grunnlaget for omveltninger i et samfunns selvforståelse. Universitetenes grunnleggende ansvar er å beskytte grunnforskningen helt uten hensyn til samfunnsnytte og anvendbarhet. Vi må aldri be grunnforskere om å legitimere seg ved å vise hvor nyttige de er. De kan bare legitimere seg ved å vise hvor fremragende de er.

Men humanister driver ikke alltid bare med grunnforskning. Mange humanister vil gjerne bidra til å vise hva humanistisk forskning faktisk bidrar med i samfunnet. For å få det til, må vi bygge opp en klarere forståelse av medieringen mellom forskning og samfunn. I dette innlegget skal jeg derfor begynne på et synliggjøringsprosjekt gjennom et konkret eksempel: Steve Jobs og skjønnhet i teknologien.

Vi har lest mange lovprisninger av Apple og firmaets teknologiske nyvinninger i det siste. De presenteres sjelden som resultatet av et møte mellom humanistiske og teknologiske verdier. Likevel var det nettopp et slikt møte som gjorde Apple til

noe helt annet enn Microsoft. Apples legendariske grunnlegger, Steve Jobs (1955–2011), fremhevet alltid at han brakte et liberal arts point of view to the use of computers. I USA er the liberal arts et begrep om allmenndannelse på universitetsnivå der kunst og humanistiske fag har en fremtredende plass. Dette er nettopp et begrep om en utdanning som ikke er direkte matnyttig, men som gir studentene uvurderlige ressurser for senere karriere.

Jobs mente at teknologi og naturvitenskap trengte humaniora og kunstfag. «Da jeg var ung, oppfattet jeg meg selv som en humanistisk type, men jeg likte elektronikk,» sa han. «Så leste jeg noe som en av mine helter, Edwin Land i Polaroid, sa om hvor viktig det var å ha folk som kunne stå på korsveien mellom humaniora og naturvitenskap, og bestemte meg for at det var nettopp det jeg ville gjøre.»

Selv studerte Jobs bare ett semester, ved et svært utradisjonelt liberal arts-college. Men han sa alltid at det kurset ved Reed College som virkelig gjorde inntrykk på ham, var et kurs i kalligrafi. Det satte preg på alt han gjorde ved Apple. Målet med Macintosh-maskinene, sa Jobs, var ikke bare å gjøre dem lette å bruke, men «å gi folk vakre skrifttyper og typografi, å gi folk grafikk ... slik at de kunne se vakre fotografier, eller bilder, eller kunstverk og så videre ... for å hjelpe dem til å kommunisere. Vårt mål var å gi et liberal arts-perspektiv og et liberal arts-publikum til noe som tradisjonelt sett hadde vært en veldig nerdete teknologi og et veldig nerdete publikum.»

Steve Jobs' høyeste verdi var skjønnhet. I 1986 sa han til søsteren sin at han skulle lage «noe som skulle bli vanvittig vakkert» («something that was going to be insanely beautiful»). Det klarte han. I dag har Museum of Modern Art i New York 25 Apple-produkter i sin permanente designsamling. Jobs' biograf, Walter Isaacson, hevder at Jobs' geni besto i hans kreative, estetiske bevissthet. Det har han nok rett i, for «smak» var et annet nøkkelord for Jobs. Smak var det en trengte for å skape produkter som så ut som kunstverk og skapte glede hos brukerne. Og smak kan en bare utvikle ved å oppsøke «det beste menneskeheten har frembrakt» og så forsøke å ta dette med seg inn i sitt eget prosjekt.

Eksemplet Steve Jobs viser at humanistiske perspektiver kan gjøre en avgjørende forskjell i høyteknologiske sammenhenger. Det viser også at dette ikke nødvendigvis skjer ved at teknologene får legge alle premissene for prosjektene. Alle vet at Jobs var en svært dominerende sjef: Han tvang teknologene til å jobbe helt til de klarte å leve opp til hans skjønnhetskrav. Tverrfaglig kreativitet og geniale løsninger oppstår når teknologene og humanistene holder fast på de beste verdiene på sine egne fagfelt, og bidrar som likeverdige partnere.

Steve Jobs er det beste motargumentet jeg kan tenke meg mot en moderne dickenssk Gradgrind som Mitt Romney, som ikke begriper hva som er nyttig med å ha eksperter som kan undervise i kalligrafi, og derfor går inn for å skjære ned bevilgninger til humanistisk forskning og utdanning. Uten levende adgang til det Jobs kaller det «beste menneskeheten har frembrakt», inkludert innenfor kalligrafien, ville han aldri ha kunnet utvikle den smaken, den estetiske sensibiliteten som gjorde Apples produkter til verdens vakreste og mest brukervennlige.

Kanskje vi trenger nye, mer radikale retningsformer for å få frem verdien av

humanioras bidrag til samfunnet? Det nytter ikke å tenke på humaniora som et etterslep, som noe vi legger oppå allerede eksisterende teknologiske og natur- eller samfunnsvitenskapelige prosjekter. Nyskapning og kreativitet vil komme fra folk som har like stor respekt for humaniora som for teknologi eller naturvitenskap. En dag vil de skape vanvittig vakre ting.

Toril Moi er professor i litteratur ved Duke University.

Innlegget ble holdt på Forskningspolitisk seminar den 22. november 2011. En versjon med flere eksempler blir å lese på Forskerforbundets nettside.

Publisert 02. desember 2011